
האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

שימוש בחומרים פסיכואקטיביים מניעה וטיפול - 3845

תאריך עדכון אחרון 15-04-2024

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: עבודה סוציאלית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ניר אורן

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: niroren13@gmail.com

שעות קבלה של רכז הקורס: לאחר השיעור או לפי תיאום

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הצריכה של חומרים משני תודעה נעה משימוש חברתי, דרך שימוש לרעה ועד התמכרות ומאפיינת טווח גילאים רחב ומגוון סוגי חומרים. הקורס ידון באטיולוגיה ובהשפעות הביו-פסיכו-סוציאליות של השימוש בחומרים פסיכו-אקטיביים, התסמינים, הסכנות והסיכונים, מהלכים של שימוש לרעה והתמכרות, משפיעים סביבתיים, ומגזריים. נתייחס ונבחן טכניקות יישוג, התערבויות ושיטות טיפול שונות בהתמכרויות המבוססות על גישות מוכרות ועל כאלה שייחודיות למכורים. ייערכו תרגולים הקשורים לנושאי השיעור שדרכם נמשיג את הנלמד תוך התייחסות לפרקטיקה ולדרכי התערבות.

מטרות הקורס:

ללמוד את נושא השימוש וההתמכרות בחומרים פסיכואקטיביים אצל בני נוער ומבוגרים. להכיר ולהתנסות בדרכי התערבות וטיפול שונות.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:
לבחון את תופעת השימוש באלכוהול ובסמים.
לבחור וליישם התערבויות מתאימות למניעה וטיפול במשתמשים ובמכורים.

דרישות נוכחות (%) :

לפי דרישות האוניברסיטה

שיטת ההוראה בקורס: הרצאה, דיון, הצגת מקרה, תרגול בכיתה

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

מבוא, תופעת השימוש וההתמכרות לחומרים פסיכואקטיביים
אטיולוגיה - התחלה וגורמים לשימוש והתמכרות
שיטות טיפול ויישוג במשתמשים ומכורים
טיפול רגיש מגדר ותרבות
מסגרות ותכניות טיפוליות ושיקומיות להתמכרויות
תחלואה כפולה
המכור והמשפחה
התמכרויות התנהגותיות
סיום טיפול, פרידה ותפקיד העו"ס

חומר חובה לקריאה:

אפלבוואם, ר. (1995). הראיון המוטיבציוני – הלכה למעשה. חברה ורווחה, ט"ו, 317-326.
 גור, ע. (2008). "נשים מכורות לסמים – מאפיינים ודרכי טיפול". בתוך: ח. מהל, מ. חובב ומ. גולן (עורכים), התמכרויות, אלימות ועבירות מין: טיפול לאור החוק (עמ' 93-117). ירושלים: כרמל.
 טייכמן, מ. ופלג-אורן, נ. (1999), האדם והסם, חומרים פסיכואקטיביים, התנסות, שימוש והתמכרות. ירושלים: משרד החינוך.
 מיכאל, א. (2007). התמכרות והחלמה (עמ' 42-70) קרית ביאליק: אח.
 פיינגולד, ד. ווינשטיין, א. (2019). קנאביס: השפעות גופניות ונפשיות והטיפול בהתמכרות לסם. חברה ורווחה ל"ט (3). עמ' 415-440.
 צוברי, י. (2010). צריכת אלכוהול וגיל ההתבגרות. ידע סמים ואלכוהול, 10, 1-15.
 קאופמן, א. (2004). פסיכותרפיה של מתמכרים (עמ' 17-64). קרית ביאליק: אח.
 קאופמן, א. (2004). פסיכותרפיה של מתמכרים, הוצאת "אח", קריית-ביאליק. (84-65; 110-85)
 קובץ, א' ופיינגולד, ד' (2019). כיצד ללוות שינוי: הגישה המוטיבציונית בטיפול בהתמכרויות פסיכואקטואליה, 74, עמ' 14-18.
 רונאל, נ' (2000). "תפיסת ההתמכרות כמחלה – מטפורה בשירות ההחלמה". חברה ורווחה, כ(1), עמ' 83-98.

חומר לקריאה נוספת:

אפרט, א., הטב, י., ויצמן, א. וטיאנו ש. (2001). פסיכיאטריה של הילד והמתבגר. פרק 31: סמים והתמכרות בבני נוער, עמ' 381 – 412.
 בוניאל-נסיס, מ. (2012). סקירה מדעית בנושא תכניות התערבות למניעת שימוש בסמים ובאלכוהול בקרב ילדים ונוער. דוח מחקר עבור הרשות הלאומית למלחמה בסמים ואלכוהול.
 בוניאל-נסיס, מ. (2018). שימוש באינטרנט בקרב צעירים אבחנה בין פעילות פנאי לגיטימית לבין התמכרות. מפגש לעבודה חינוכית – סוציאלית 48, עמ' 99-115.
 בן יאיר, י. ורונאל, נ. (2014). מהגרים בארצם: נוער חרדי במצב סיכון ונתק חברתי. חברה ורווחה ל"ד, 51-71.
 גבריאלי-פריד, ב. (2007). התנהגות הימורים בקרב בני נוער: תאוריה ומחקר. מפגש לעבודה חינוכית סוציאלית, 26, עמ' 95-111.
 גוברין, מ. (2002). "המכורים למכורים" – נטייה לתלות שיתופית בקרב עובדים סוציאליים בתחום ההתמכרויות. עבודת גמר לתואר מוסמך, אוניברסיטת חיפה.
 גלייזר, ג. (2015). הצעד השלושה עשר. אלכסון – כתב עת דיגיטלי, פורסם ב-19.5.2015.
 דנון, פ. ושינפלד, נ. (2018). מהנאה ועד תלות והתמכרות. תל אביב: רמות.
 הרשות למאבק באלימות, בסמים ובאלכוהול, (2020). שירותי הטיפול בהתמכרות לסמים ולאלכוהול. מידעון
 זילברמן, נ. ורסובסקי, א. (2019). פרופיל אישיותי של אנשים עם התמכרויות שונות. פסיכואקטואליה ינואר 2019. עמ' 19-26.
 זקס, א. ופלד, ע. (2005). גיבורות עצובות: תפיסתן העצמית של נשים החיות עם בן זוג המכור לאלכוהול. חברה ורווחה, כה (2), 223-248.
 זקס, א., ופלד, ע. (1999). "האם נשות אלכוהוליסטים חולות ב"תלות שיתופית"? סקירה ביקורתית פמיניסטית של הספרות והשלכותיה על הטיפול". פסיכולוגיה, ח, 7-19.
 טומבס, ד. ל. (2005), מבוא להתנהגויות מתמכרות (עמ' 247-312). קרית ביאליק: אח.
 יאנקו, י. (2014). הפרעת חרדה חברתית ואלכוהול. הרפואה, 153 (11), עמ' 654-657.
 יוגב, י. (2012). הקשר בין הפרופיל האישי, המשפחתי והקהילתי של נוער חרדי מנותק. מניתוק לשילוב 21. ירושלים: משרד החינוך, התרבות והספורט.

לב-אל, נ., ליכטנטריט, ר. וטייכמן, מ. (2013). משמעות המעידה בקרב מכורים לסמים. חברה ורווחה, ל"ג 3, עמ' 469-500.

מאטה, ג. (2021). בממלכת הרוחות הרעבות (הקדמה: עמ' 19-40). רמת השרון: הוצאת אסיה מיכאל, א. (2006). השפעת משפחת מוצא מכורה ונישואין למכור על התלות-השיתופית בקרב בנות הזוג. חיבור לשם קבלת התואר "דוקטור לפילוסופיה", אוניברסיטת חיפה.

מיכאל, א. (2007). התמכרות והחלמה (עמ' 13-28). קרית ביאליק: אח. מילר, ו' ר' ורולניק, ס' (2009). הגישה המוטיבציונית: הגברת מוטיבציה לשינוי. קריית ביאליק: אח. סלע, א' (2002). "קהילות טיפוליות בישראל: הלכה ומעשה". בתוך: מ' חובב (עורך), טיפול ושיקום של נפגעי סמים בישראל: התפתחות, תאור מצב וסוגיות (עמ' 185-216). תל-אביב: צ'ריקובר.

סלע, י. (2020). משמעות בחיים כגורם מגן מפני התמכרות בקרב בני נוער. פסיכואקטואליה, גליון יולי 2020 עמ' 20-25.

פוגל, ש. ובוכבינדר, א. (2009). החור השחור: חווית ההתמכרות בקרב מכורים. חברה ורווחה, כ"ט 3-2, עמ' 251-282.

פינגולד, ד. וסובול, ש. (2019). לראות מבעד למסך העשן: הדרמה המזדחלת של התמכרות לקנאביס. פסיכואקטואליה ינואר 2019. עמ' 19-26.

פלג-אורן, נ., רהב, ג. וטייכמן, מ. (2007). "אבות אכלו בוסר ושני בנים תקהינה"? ילדים לאבות המכורים לחומרים פסיכואקטיביים. חברה ורווחה, כז (3), עמ' 403-422.

פלורנטין, ש. ורסקין, ס. (2017). סכיזופרניה והפרעות צריכה של חומרים ממכרים - תיאוריות להתרחשותן ואתגרים בישראל. הרפואה, 156 (11), עמ' 715-719.

קידר, ת., רהב, ג. וטייכמן, מ. (2006). יחסי אובייקט ודפוסי התקשרות אצל מכורים לחומרים פסיכואקטיביים: השלכות על התמדה ונשירה מטיפול — מחקר אורך. מפגש לעבודה חינוכית סוציאלית (24), עמ' 145-170.

קמינר, י., צוויג, נ. ומהל, ח. (2002). הטיפול בנוער מתבגר נפגע סמים. בתוך: מ. חובב (עורך), טיפול ושיקום של נפגעי סמים בישראל: התפתחות, תאור מצב וסוגיות. תל-אביב: צ'ריקובר.

קציר, ה. (2010). התמכרות, טראומה מוקדמת וכפיית החזרה. שיחות ל"א (1) עמ' 62-67.

ראובן, י. ותורג'מן, ח. (2018). אוכלוסיית מתבגרים וצעירים על רצף ההתמכרות. ירושלים: משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים.

רונאל, נ', הופמן, פ', ויעקב, ב' (2008). "יישום תוכנית 12 הצעדים במרכזי טיפול בהתמכרויות". בתוך: ח' מהל, מ' חובב, ומ' גולן (עורכים), התמכרויות, אלימות ועבירות מין: טיפול לאור החוק (עמ' 185-202). ירושלים: כרמל.

רושקה, פ' ובדובסקי, ד' (2015). אלכוהול, סמים והתנהגויות סיכון בקרב בני נוער: היבטים רפואיים ונפשיים. בתוך תימור, א', בן ברוך, ס' ואלישע, א' (עורכים): נוער בבלגן, ירושלים: מאגנס, 209-177.

שובל, ג. (2009). איתו"ת: איתור מוקדם של מתבגרים במצבי סיכון לשימוש בסמים ואלכוהול — מדריך לאנשי מקצוע מתחומי החינוך, הבריאות והרווחה העובדים עם בני נוער. הרשות הלאומית למלחמה בסמים ואלכוהול.

ששון, מ. (2001). עמדות של עובדים סוציאליים כלפי אלכוהול, סמים ומכורים. אלכוהול בישראל, א (2), עמ' 124-140.

מרכיבי הציון הסופי:

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 70 %
השתתפות פעילה / עבודת צוות 10 %
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות
20 %

מידע נוסף / הערות: